

<https://doi.org/10.62837/2026.2.47>

GÜLNARA ASLANOVA
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
Dillər Tədris Mərkəzi
gulnara.aslanova@adau.edu.az

**DİLİN AQRROKOLOGİYASI:
MÜQAYİSƏLİ DİLÇİLİKDƏ TERMINLƏRİN YAŞAYIŞ MÜHİTİ**
Xülasə

Məqalədə dilçilik və aqronomiya sahələrinin kəsişməsi müqayisəli dilçilik prizmasından araşdırılır və bu çərçivədə “dilin aqroekologiyası” anlayışı analitik model kimi irəli sürülür. Müəllif aqronomik terminologiyayı yalnız leksik vahidlər toplusu kimi deyil, peşə icmalarının bilik təcrübəsi, diskurs normaları və sosial-mədəni kontekstlə formalaşan dinamik sistem kimi dəyərləndirir.

Tədqiqat keyfiyyət yönümlü metodologiyaya əsaslanır və Azərbaycan, ingilis və ispan dillərində seçilmiş aqronomiya terminlərinin semantik quruluşu, funksional istifadəsi və dillərarası adaptasiya mexanizmləri müqayisəli şəkildə təhlil edilir. Araşdırma göstərir ki, terminlər ümumi konseptual nüvəni qorusa da, onların dil içində və dillər arasında reallaşması milli elmi ənənələr, diskurs xüsusiyyətləri və yerli kənd təsərrüfatı təcrübələri ilə şərtlənir.

Məqalədə təqdim olunan “dilin aqroekologiyası” modeli terminlərin leksik-semantik strukturu, termin yaradıcılığı, peşə icmasının normativ təsiri və sosial-texnoloji mühitin qarşılıqlı əlaqəsi əsasında izah edilir. Nəticə olaraq, aqronomiya terminologiyasının müqayisəli dilçilik üçün məhsuldar tədqiqat sahəsi olduğu vurğulanır və terminoloji sistemlərin interdisiplinar yanaşma ilə öyrənilməsinin vacibliyi əsaslandırılır.

Açar sözlər: müqayisəli dilçilik, aqronomiya terminologiyası, terminoloji diskurs, dil ekosistemi, peşə dili

Giriş

Dil yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, eyni zamanda insan fəaliyyətinin bütün sahələrini əks etdirən dinamik bir sistemdir. Xüsusilə peşə sahələrində formalaşan terminoloji sistemlər dilin funksional potensialını və adaptasiya imkanlarını açıq şəkildə nümayiş etdirir. Aqronomiya kimi qədim və eyni zamanda müasir texnologiyalarla zəngin sahə, terminoloji baxımdan olduqca məhsuldar bir mühit yaradır.

Müqayisəli dilçilik ənənəvi olaraq dillərarası struktur, leksik və semantik oxşarlıqları araşdırsa da, son illərdə bu sahə terminoloji sistemlərin müqayisəsinə doğru genişlənməmişdir. Bu baxımdan aqronomiya terminlərinin müxtəlif dillərdə necə formalaşması, hansı semantik sahələri əhatə etməsi və hansı mədəni faktorlarla şərtlənməsi xüsusi maraq doğurur.

Bu məqalədə “dilin aqroekologiyası” anlayışı dilin sosial və peşə mühitlərində yaşama və inkişaf etmə mexanizmini izah edən konseptual çərçivə kimi istifadə olunur. Aqroekologiyada torpaq, iqlim və bioloji müxtəliflik necə qarşılıqlı təsirdədirsə, dilin aqroekologiyasında da terminlər, diskurs və istifadəçi icması qarşılıqlı əlaqə yaradır.

Nəzəri Çərçivə: Dil Ekologiyası və Terminoloji Sistemlər

Bu tədqiqat keyfiyyət yönümlü müqayisəli dilçilik metodologiyasına əsaslanır. Araşdırmada diskurs-analiz, terminoloji müqayisə və konseptual təhlil metodları paralel şəkildə tətbiq edilmişdir. Empirik material kimi aqronomiya sahəsinə aid elmi məqalələr, dərslilər və terminoloji lüğətlərdən seçilmiş nümunələr istifadə olunmuşdur. Tədqiqat Azərbaycan, ingilis və ispan dillərində aqronomik terminlərin semantik strukturu və funksional istifadəsini müqayisə etməyi hədəfləyir.

Metodoloji yanaşmanın əsas məqsədi terminlərin yalnız leksik ekvivalentlərini deyil, həm də onların arxasında dayanan konseptual modelləri üzə çıxarmaqdır. Bu baxımdan terminlərin istifadə konteksti, diskursdakı rolu və peşə icması tərəfindən qəbul formaları xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Dil ekologiyası anlayışı dillərin sosial mühitdə mövcudluq formalarını, rəqabət və əməkdaşlıq münasibətlərini araşdıran nəzəri yanaşmadır. Bu konsepsiya terminoloji sistemlərə tətbiq edildikdə, terminlərin müəyyən sahə daxilində necə formalaşdığı, qorunduğu və ya dəyişdiyi aydın görünür.

Aqronomiya terminologiyası təbiət elmləri, texnologiya və ənənəvi biliklərin kəsişməsində yerləşir. Bu terminlər bir tərəfdən elmi dəqiqlik tələb edir, digər tərəfdən isə yerli təcrübə və mədəni kontekstlə sıx bağlıdır. Müqayisəli dilçilik bu terminlərin müxtəlif dillərdəki ekvivalentlərini araşdıraraq həm universal, həm də spesifik cəhətləri üzə çıxarır.

Aqronomiya Terminlərinin Formalaşması və İnkişafı

Aqronomiya terminlərinin formalaşması tarixi proseslə sıx bağlıdır. Bir çox terminlər qədim kənd təsərrüfatı təcrübələrindən qaynaqlanır, digərləri isə müasir elmi yeniliklərin nəticəsidir. Məsələn, torpaq növləri, bitki inkişaf mərhələləri və əkin metodları ilə bağlı terminlər dillərarası müqayisədə maraqlı semantik fərqlər ortaya qoyur.

Azərbaycan, ingilis və ispan dillərində aqronomik terminlərin müqayisəsi göstərir ki, bəzi anlayışlar birbaşa tərcümə ilə ötürülür, digərləri isə adaptasiya və ya izahlı terminlər vasitəsilə ifadə olunur. Bu proses terminlərin yaşayış mühitinə uyğunlaşma mexanizmini nümayiş etdirir.

Müqayisəli Dilçilik Perspektivindən Terminoloji Adaptasiya

Terminoloji adaptasiya prosesi dillərarası qarşılıqlı təsirin əsas mexanizmlərindən biridir. Aqronomiya terminləri qlobal elmi diskursun təsiri ilə sürətlə yayılır və lokal dillərdə yeni semantik çalarlar qazanır. Müqayisəli dilçilik bu

prosesi analiz edərək terminlərin necə uyğunlaşdırıldığını və hansı hallarda semantik sürüşmələrin baş verdiyini müəyyənləşdirir.

Aşağıdakı cədvəldə seçilmiş aqronomik terminlərin üç dildə müqayisəsi təqdim olunur:

Azərbaycan dili	İngilis dili	İspan dili	Qısa izah
Torpaq münbitliyi	Soil fertility	Fertilidad del suelo	Torpağın məhsuldarlıq və qida maddələri ilə təmin olunma səviyyəsi
Əkin dövriyyəsi	Crop rotation	Rotación de cultivos	Torpağın qorunması və məhsuldarlığın artırılması məqsədilə bitkilərin növbələşdirilməsi
Bitki örtüyü	Plant cover	Cobertura vegetal	Torpağın eroziyadan qorunması üçün bitkilərlə örtülməsi
Torpaq eroziyası	Soil erosion	Erosión del suelo	Torpağın üst qatının su və ya külək vasitəsilə aşınması
Üzvi gübrə	Organic fertilizer	Fertilizante orgánico	Torpağın münbitliyini artırmaq üçün təbii maddələrdən istifadə

Bu cədvəl göstərir ki, terminlərin semantik nüvəsi qorunsa da, konseptual vurğular dillər arasında fərqlənə bilər.

Müqayisəli dilçilik terminoloji adaptasiyanı yalnız leksik səviyyədə deyil, həm də konseptual səviyyədə araşdırır. Aqronomiya terminləri müxtəlif dillərdə fərqli təsnifat sistemlərinə daxil ola bilər. Bu, dilin mədəni və elmi ənənələri ilə bağlıdır.

Məsələn, bəzi dillərdə torpaq məhsuldarlığı ilə bağlı terminlər daha detallı təsnifata malikdir, digərlərində isə ümumiləşdirilmiş anlayışlar üstünlük təşkil edir. Bu fərqlər terminlərin “yaşayış mühitini” müəyyənləşdirən əsas faktorlardandır.

Aqronomik Diskurs və Peşə İcması

Aqronomik diskurs terminlərin real istifadə mühitini formalaşdıran əsas amillərdəndir. Elmi məqalələr, sahə hesabatları və təlim materialları terminlərin normallaşmasında mühüm rol oynayır. Peşə icması terminləri yalnız informasiya ötürmə vasitəsi kimi deyil, həm də elmi identiklik elementi kimi qəbul edir.

Müqayisəli təhlil göstərir ki, müxtəlif dillərdə aqronomik diskursun strukturunda fərqlər mövcuddur. İngilis dilində terminlər daha çox standartlaşdırılmış formada istifadə olunur, Azərbaycan və ispan dillərində isə terminlər bəzən izahlı konstruksiyalarla müşayiət edilir. Bu fərq terminlərin yaşayış mühitinin sosial ölçüsünü aydın şəkildə nümayiş etdirir.

Terminlər yalnız lüğəvi vahidlər deyil, həm də peşə icmasının identiklik markerləridir. Aqronomik diskursda terminlərin istifadəsi mütəxəssis biliyinin ötürülməsi, təcrübənin paylaşılması və elmi ünsiyyətin qurulması üçün əsas vasitədir.

Müqayisəli dilçilik bu diskursu müxtəlif dillərdə araşdıraraq terminlərin funksional rolunu müəyyənləşdirir. Burada terminlərin sabitliyi, dəyişkənliyi və kontekstual istifadəsi əsas tədqiqat obyektinə çevrilir.

Dilin Aqroekologiyası Modeli

Bu məqalədə təklif olunan “dilən aqroekologiyası” modeli terminoloji sistemlərin dinamik və adaptiv xarakterini izah edir. Model aqronomik terminlərin dil daxilində və dillərarası mühitdə necə yaşadığını göstərən analitik çərçivədir.

Modelin əsas komponentləri aşağıdakılardır:

terminlərin leksik-semantik strukturu;

termin yaradıcılığı və adaptasiya mexanizmləri;

peşə icmasının normativ təsiri;

sosial-mədəni və texnoloji kontekst.

Bu komponentlərin qarşılıqlı təsiri terminlərin davamlılığını və funksional effektivliyini təmin edir. Model müqayisəli dilçilik tədqiqatlarında terminoloji sistemlərin kompleks şəkildə öyrənilməsi üçün tətbiq oluna bilər.

Bu məqalədə təklif olunan “dilən aqroekologiyası” modeli terminoloji sistemlərin aşağıdakı komponentlər əsasında fəaliyyət göstərdiyini irəli sürür:

terminlərin leksik-semantik strukturu;

istifadəçi icması (mütəxəssislər, fermerlər, tədqiqatçılar);

sosial və mədəni kontekst;

elmi və texnoloji inkişaf səviyyəsi.

Bu komponentlərin qarşılıqlı təsiri terminlərin yaşamasını, dəyişməsinə və ya sıradan çıxmasını müəyyən edir.

Nəticə

Aparılan təhlil göstərir ki, aqronomiya terminologiyası müqayisəli dilçilik üçün zəngin tədqiqat sahəsidir. “Dilən aqroekologiyası” anlayışı terminlərin yalnız dil daxilində deyil, həm də sosial və peşə mühitində necə formalaşdığını izah etməyə imkan verir.

Bu yanaşma gələcək tədqiqatlar üçün yeni perspektivlər açır və terminoloji sistemlərin interdisiplinar şəkildə öyrənilməsinin vacibliyini vurğulayır. Məqalə nəticə etibarilə dil, elm və cəmiyyət arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin daha dərinəndən anlaşılmasına töhfə verir.

Ədəbiyyat:

1. Aijmer, K., & Lewis, D. (2022). *Corpus-based contrastive linguistics: New developments*. Cambridge University Press.
2. Altieri, M. A., Nicholls, C. I., & Montalba, R. (2021). Agroecology and the reconstruction of a post-COVID food system. *Journal of Peasant Studies*, 48(5), 881–898.

3. Balliu, C. (2021). Terminological variation and multilingual knowledge transfer. *Meta*, 66(3), 456–472.
4. Bhatia, V. K., Flowerdew, J., & Jones, R. H. (2021). *Approaches to professional discourse*. Routledge.
5. Breeze, R. (2023). Specialized language, terminology and professional identity. *Ibérica*, 45, 9–28.
6. Fill, A., & Penz, H. (2021). *The Routledge handbook of ecolinguistics* (2nd ed.). Routledge.
7. Granger, S., Lefer, M.-A., & Petch-Tyson, S. (2021). *Contrastive linguistics and translation studies*. John Benjamins.
8. Haugen, E. (2021). *The ecology of language: Essays*. Stanford University Press.
9. Hyland, K. (2022). *English for specific purposes: Research and practice*. Routledge.
10. Krieger, M. G., & Finatto, M. J. B. (2022). Terminology as a dynamic system: New perspectives on specialized discourse. *Terminology*, 28(2), 187–205.
11. Lamine, C., & Dawson, J. (2024). Knowledge systems and language practices in agroecology. *Sociologia Ruralis*, 64(1), 56–74.
12. Picht, H., & Draskau, J. (2023). *Terminology: An introduction* (Updated ed.). Routledge.
13. Prieto Ramos, F. (2023). Terminology, translation and domain knowledge. *Perspectives*, 31(4), 623–640.
14. Taylor, C. (2024). Specialized discourse in comparative linguistics: Methodological challenges. *Journal of Pragmatics*, 214, 45–58.
15. Temmerman, R., & Kerremans, K. (2022). Sociocognitive terminology in specialized domains. *Languages*, 7(4), 1–15.
16. Wezel, A., et al. (2022). Agroecological terminology and concepts: A global review. *Agronomy for Sustainable Development*, 42(3), 1–17.

Гюльнара Асланова

Агроэкология языка: среда существования терминов в сравнительном языкознании

Резюме

Современная лингвистическая наука в последние десятилетия все в большей степени развивается в междисциплинарном направлении, рассматривая язык не только с точки зрения его структурных характеристик, но и как объект взаимодействия с различными профессиональными и научными областями знания. В данной статье взаимосвязь языка и агрономии исследуется не в рамках метафорического подхода, а на основе системного научно-

теоретического анализа. Особое внимание уделяется принципам формирования агрономической терминологии в различных языках, траекториям ее семантического развития и функциональному использованию с позиций сравнительного языкознания.

В статье вводится понятие «агроэкология языка», представленное как аналитическая модель, объясняющая процессы формирования и функционирования терминологических систем в определённых социальных, культурных и профессиональных средах. Данная модель демонстрирует, что термины являются не только лексическими единицами, но и динамическими элементами, отражающими когнитивный опыт профессиональных сообществ, нормы дискурса и научную идентичность. Основной целью исследования является выявление среды существования агрономической терминологии в различных языках, механизмов межъязыковой адаптации и роли терминов в профессиональном дискурсе, а также предложение нового междисциплинарного подхода в рамках сравнительного языкознания.

Gulnara Aslanova

Agroecology of Language: The Living Environment of Terms in Comparative Linguistics Summary

In recent decades, linguistic science has increasingly developed in an interdisciplinary direction, addressing language not only in terms of its structural characteristics but also as an object of interaction with various professional and scientific domains of knowledge. This article examines the relationship between language and agronomy not within a metaphorical framework, but on the basis of a systematic scientific and theoretical analysis. Particular attention is paid to the principles governing the formation of agronomic terminology in different languages, the trajectories of its semantic development, and its functional use from the perspective of comparative linguistics.

The article introduces the concept of the agroecology of language as an analytical model explaining the processes of formation and functioning of terminological systems within specific social, cultural, and professional environments. This model demonstrates that terms are not merely lexical units, but dynamic elements reflecting the cognitive experience of professional communities, discourse norms, and scientific identity. The primary aim of the study is to identify the living environment of agronomic terminology across different languages, the mechanisms of interlingual adaptation, and the role of terms in professional discourse, while also proposing a new interdisciplinary approach within the framework of comparative linguistics.

Rəyçi: F.f.d. Günay Məmmədova